
FREE WILL II

Is There Free Will in Light of God's Omnipotence & Omniscience?

This is the second shiur addressing how Judaism understands the nature of free will. The first class analyzed the importance and dynamics of man properly exercising free will. This class discusses whether man truly has free will in light of God's omniscience and omnipotence, and Divine Providence. It also discusses astrology and qualifications to the principles of free will.

This class addresses the following questions:

- ~ In light of God's omniscience, omnipotence and Divine Providence do we truly have free will?
- ~ Can astrology affect someone's free will?
- ~ What events and what kinds of individuals are excluded from the normal principles of free will?

Class outline

Section I. Free Will and God's Omnipotence

Part A. Free Will and God's Control

Part B. Free Will and God's Omniscience

Section II. Qualifications to the Principles of Free Will

Part A. Astrology and Limitations of Free Will

Part B. Unique Events and Individuals

SECTION I. FREE WILL AND GOD'S OMNIPOTENCE

PART A. FREE WILL AND GOD'S CONTROL

1. Talmud Bavli (Babylonian Talmud), Chullin 7b – Heavenly decrees and human action.

Rabbi Chaninah said: A person does not even bang their finger below (in this world) without it being decreed above as is written: (Tehillim/Psalms 37:23) "From God are the steps of man ..."

אמר ר' חנינא אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה

2. Bereishit (Genesis) 45:4-8 – God directs and controls history.

Then Yosef (Joseph) said to his brothers, "Come close to me." When they had done so, he said, "I am your brother Yosef, the one you sold into Egypt! And now, do not be distressed and do not be angry with yourselves for selling me here, because it was to save lives that God sent me ahead of you. For two years now there has been famine in the land, and for the next five years there will not be plowing and reaping. But God sent me ahead of you to preserve for you a remnant in the land and to save your lives for a great deliverance. So then, it was not you who sent me here, but God. He made me father to Pharaoh, lord of his entire household and ruler of all Egypt."

ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי מצרימה:
ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אתי הנה כי למחיה שלחני אלהים לפניכם:
כי זה שנתיים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר:
וישלחני אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדלה:
ועתה לא אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים וישלחני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומשל בכל ארץ מצרים:

3. Shemot (Exodus) 21:12-13 – The Torah mandates a system of Divine accountability.

Anyone who strikes a man and kills him shall surely be put to death. However, if he did not do it intentionally, but God brought it to his hand, he is to flee to a place that I will designate.

מכה איש נמות מות יומת:
ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינום שמה.

4. Rashi, *ibid.* – God applies exact justice.

What case is this verse referring to? There were two men, one of whom had previously killed a person accidentally, and the second had murdered. Both incidents lacked witnesses [and therefore justice was not achieved] by capital punishment or exile.

God arranged that these two men would meet at an inn. The murderer was sitting on the bottom of a ladder. The man who had previously killed unintentionally climbed up the ladder and accidentally fell on the murderer and killed him.

במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה.

הקב"ה מוזמן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג:

There were witnesses who testified [in court] that he killed unintentionally resulting in his exile. [We see that justice was achieved:] The man who initially killed unintentionally was sentenced to exile and the murderer was killed.

5. **Ramchal (Rabbi Moshe Chaim Luzzatto) Derech Hashem (The Way of God) Vol. II: 8:1, p. 165-166. Translation by Rabbi Aryeh Kaplan, Feldheim – Man's free will operates within the boundaries of Divine Providence.**

God willed, however, that man should have free will to act as he desires, and that man's deeds should be recompensed on the basis of a fair system of judgment and reward. To the extent that we can express this, we must say that God subjugated His providence to man's actions, subjecting man to good or evil only as his deeds warrant.

The truth, however, is that God is not subjugated to any rule whatsoever. He has no need for anything else, nor is he affected by anything. When God desires to impose His superiority, He can therefore act and direct things as He wills, with absolutely no hindrance. There is absolutely nothing that He must necessarily do.

The fact that God directs the world with strict justice is therefore merely the result of His own self-imposed subjugation to His system. When His wisdom decrees it best to override this rule of law, on the other hand, He can impose His superiority and sole authority and suspend this rule. In this manner, He can overlook any sin or rectify any wrong through His omnipotent power.

...והנה בהיות שרצה הקב"ה בבחירת האדם במעשיו, וביושר משפט הגמול לשלם לאיש כמעשהו, הנה כביכול משעבד הוא את הנהגתו למעשה האדם, שלא ייטיב לו ולא ירע לו אלא כפי מעשיו.

אך באמת הנה האדון ב"ה אינו משועבד לשום חק ואינו צריך לזולתו ולא מתפעל משום דבר. ועל כן כשירצה להשתמש מרוממותו, הנה יפעל וינהג כפי רצונו בלי הכרה או עיכוב כלל.

ואולם להנהגות המשפט ינהג כפי השעבוד שזכרנו, אך כשתגזור חכמתו היות נאות העברה על שורת הדין, הנה ישתמש מרוממותו ויחוד שליטתו, ויעבור על פשע ויתקן כל קלקול בעוצם כחו...

PART B. FREE WILL AND GOD'S OMNISCIENCE

How can an individual experience free will if God foresees the future?

1. **Yigdal Liturgy, Siddur – God has complete foreknowledge.**

He knows and anticipates all our hidden things.
He sees the end of something at its beginning.

צוּפֵה וְיֹדֵעַ סִתְּרֵינוּ, מִבֵּיט לְסוֹף דְּבָר בְּקִדְמָתוֹ

2. **Maimonides (Rambam), Hilchot Teshuvah (Laws of Repentance) 5:5 – This question does not seem comprehensible.**

Know that the answer to this question is longer than the earth and wider than the seas ... A human being is not able to understand this issue completely, just as he is unable to perceive the true nature of God.

דע שתשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים... ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בורין וכשם שאין כח באדם להשיג ולמצוא אמתת הבורא...

3. **Pirkei Avot (Ethics of the Fathers) 3:15 – Nevertheless, free will is viewed as an implicit ability.**

All is foreseen, yet free will is given ...

הכל צפוי, והרשות נתונה...

4. **Tosefot Yom Yov, ibid. – Even though God foresees the future, this does not undermine man's free will.**

The Tanna [of the Mishnah above in Pirkei Avot] and the Rambam both teach the following truths: that God foresees the future and that man has free will.

דתנא דידן נמי כשאמר הכל צפוי והרשות נתונה כונתו להודיע ששניהם אמתים. וכדברי הרמב"ם בפירושו.

In retrospect the author should have stated, "Free will is given and all is foreseen." This would have taught that man is entrusted with free will and yet nothing is hidden [from God] thus enabling the existence of a system of reward and punishment, which is the foundation of the entire Torah ...

ולכאורה ה"ל להתנא לומר הרשות נתונה והכל צפוי לומר (חשוש) [צ"ל הרשות] בחירה ביד האדם ואין דבר נעלם אבל צפוי ונודע לו יתברך להעניש ולהשכיר שזהו העיקר אשר עליו יסוד כל התורה...

But there is no purpose to state first: "All is foreseen." The only reason to state first that [God] is omniscient is because we already know that free choice has been given.

אבל להודיע תחלה שהכל צפוי אין טעם בדבר. כי מה לנו לדעת שידע כל דבר אם לא שכבר נודע שהרשות נתונה.

Rather, certainly the intention of the Tanna is to underscore the fact that even though God foresees the future, this does not contradict the fact that man possesses free will, since [God] has entrusted man with this capability.

אלא ודאי דעת התנא להעיר ולומר שאף שהכל צפוי אינו סותר את הבחירה. שעם כל זה הבחירה ביד האדם. כי הרשות נתונה.

5. **Rabbi Chaim Friedlander, Sifsei Chaim, Emunah and Hashgachah, Vol. I, p. 329 – We cannot comprehend God's omniscience.**

We cannot comprehend God's omniscience since His knowledge is not like ours; it is on an entirely different level. Man knows the past and the present, but no man can know in advance something unforeseen which will happen in the future. God, however, knows the future as well: "All is foreseen," and His knowledge is on a completely different level, which we cannot understand or fathom – He and His knowledge are One.

שזאת אין אנו יכולים להבין איך הקב"ה יודע כיון שאין ידיעתו כידעתנו, אלא היא סוג ידיעה אחרת לגמרי. האדם יודע את העבר ואת ההווה, אבל אין אדם יכול לדעת – לפי מושגי ידיעתו – מראש דבר בלתי צפוי שיקרה בעתיד. אולם השי"ת יודע גם את העתיד – "הכל צפוי", וידיעתו היא סוג אחר של ידיעה, שאיננה ניתנת להבנה והשגה מצידנו – הוא ודעתו אחד.

6. **Ibid., p. 321 – Despite God's prior awareness of one's decisions, man maintains the complete ability to exercise choice.**

At the moment a person chooses, God forbid, to do an evil act, God is already fully aware of that

כשאדם בוחר ברע ח"ו, השי"ת אמנם יודע מראש את בחירת האדם ברע, ואם האדם היה בוחר בטוב הרי

decision. And at the time that a person decides to perform a good deed, God also knows in advance that he has made that decision. However, the actual decision-making process of evaluating good and bad alternatives remains the free choice of man.

היתה ידיעת הקב"ה מראש שהאדם יבחר בטוב, אבל עצם שיקולי הבחירה בין הטוב והרע נשארים הם ביד האדם.

SECTION II. QUALIFICATIONS TO THE PRINCIPLES OF FREE WILL

PART A. ASTROLOGY AND LIMITATIONS OF FREE WILL

1. Talmud Bavli, Shabbat 156a – Astrology can limit the range of choice.

One who is born under the influence of *Ma'adim* will be either a blood-letter or a marauder; alternatively a *shochet* or a *mohel*.

Raba said, "I was born under the influence of *Ma'adim* [and I am none of the above.]"

Abaye replied, "[As a judge] you sometimes apply capital punishment."

האי מאן דבמאדים יהי גבר אשיד...אי אומנא אי גנבא אי טבחא אי מוהלא אמר רבה אנא במאדים הואי אמר אביי מר נמי עניש וקטיל

2. Rabbi Shlomo Wolbe, Alei Shur, Vol. II. p. 38 – How can astrology affect one's character?

The basic idea of free will is how a person will actualize his attributes. The Talmud (Shabbat 156a) explains the influence of the stars and *mazalot* at the time of birth on the attributes of a person. For example, "One who is born under the influence of *Ma'adim* will be either a blood-letter or a marauder; alternatively a *shochet* or a *mohel*."

Attributes are impossible to uproot. Someone with a cool temperament cannot change himself to have a warm temperament. Accordingly, the attribute of "one who spills blood" cannot be uprooted, however it depends upon how the individual will use this attribute. Rav Ashi listed four options: He could become a doctor, a thief who might murder, a *shochet* or *mohel*; all of them "spill blood" but to become a *mohel* is a great mitzvah. A *shochet* does not fulfill a positive mitzvah since there is no obligation to eat meat; however, when people want to eat meat it becomes a mitzvah to *schecht*. A doctor saves lives by spilling blood. Only a thief uses this attribute for evil purposes.

הבחירה הבסיסית היא: כיצד משתמש אדם בתכונותיו. הגמרא בשבת קנו, ע"א מבארת השפעת הכוכבים והמזלות בשעת הלידה על תכונות האדם, כגון "האי מאן דבמאדים יהא גבר אשיר דמא (שופך דמים). אמר רב אשי אי אומנא אי גנבא אי טבחא אי מוהלא."

תכונות אי אפשר לעקור. קר-המזוג אינו יכול להשתנות להיות חם-המזוג. עד"ז תכונה של שפיכת דמים אי אפשר לעקור, אך תלוי הוא כיצד משתמשים בה, ומונה רב אשי ארבע אפשרויות: רופא, גנב העלול לרצוח, שוחט ומוהל; כולם "שופכים דם" אבל המוהל למצוה גדולה, השוחט אינו מקיים מצוה חיובית שהרי אין חיוב לאכל בשר, אבל כשרוצים לאכול בשר מצוה היא לשחוט; הרופא מציל נפשות במה שהוא שופך דם, ורק הגנב משתמש בכח זה לרעה.

This is the choice one faces through his appointed situation. A person sets his path in life by channeling his attributes towards either good or bad. Our choice is limited since we are not able to change or uproot the attributes that are tied to our nature.

זוהי הבחירה הגורלית, אשר בה קובע האדם את דרכו בחיים על ידי שהוא מכריע את תכונותיו לצד זכות או לצד חובה. מוגבלת היא, כי אין בידינו לשנות או לעקור תכונות הקשורות במוג.

PART B. UNIQUE EVENTS AND INDIVIDUALS

1. Siddur, Shacharit – A war is determined by God alone.

For God alone produces mighty deeds, makes new things, is the Master of wars ...

כי הוא לבדו פועל גבורות, עושה חדשות, בעל מלחמות...

2. Mishlei (Proverbs) 21:1 – A national leader's decisions are directed by God.

The heart of the king is controlled by God.

לב מלך ביד ה'

3. Malbim, ibid. – God controls a king's decisions since they have far-reaching ramifications.

Even though an individual has the ability to exercise free will, this is not true of a king, for his decisions affect the welfare of the country. If the king would make a decision with negative consequences, the impact could be destructive to many people. Therefore, his heart is in God's hand, and all matters affecting the nation are in God's control.

הגם שלב האדם הפרטי נתון ברשותו והבחירה בידו, לא כן לב המלך - אחר שבבחירתו תלוי אושר הכלל, ואם יבחר בדרך רע ישחית רבים ועצומים, לכן לבו זה הכללי הוא ביד ד' - והוא בעניני הכלל משולל הבחירה.

4. Talmud Bavli, Bava Kamma 28b – Someone who does not have control over his actions is not responsible for them.

[A person whose actions are due to] circumstances beyond his control is not held responsible by the Torah [e.g. someone who is mentally incompetent].

ואונס רחמנא פטריה

5. Shemot 7:3 – An individual can lose his ability to have free will, e.g. Pharaoh.

And I will harden Pharaoh's heart, and I will increase my [miraculous] signs and wonders in the land of Egypt.

ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אתתי ואת מופתי בארץ מצרים.

6. Rashi, ibid. – Why did Pharaoh lose his free will?

Since Pharaoh has acted wickedly and brazenly against Me and it is revealed before Me that there is

מאחר שהרשיע והתרים כנגדי וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עו"א לתת לב שלם לשוב טוב לי

no intention among the idol worshipping nations to improve their behavior, it is better that his heart be hardened in order to increase My [miraculous] signs and have [Israel] recognize my strength ...

Nevertheless, during the first five plagues [God did not harden Pharaoh's heart] for it is not stated, "And God hardened Pharaoh's heart," rather Pharaoh's heart became hardened [because of his own actions].

שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורותי.

ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה.

7. **Rambam, Hilchot Teshuvah 6:3 – Another reason why Pharaoh lost his free will – he lost the ability to repent.**

It is possible that a person may sin greatly or repeatedly, with full intention [and without remorse] to the point that he is prevented from repenting. He is not permitted to change his evil ways in order that he should die and be lost because of the actions he has done ... Therefore it is written in the Torah, "And I will harden Pharaoh's heart."

ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דייני האמת שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה... לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב פרעה

8. **Ramban (Nachmanides), Shemot 7:3 – Why should Pharaoh be punished after losing his free will?**

There is a question many ask: If God hardened Pharaoh's heart, what then was his transgression [since he had no choice]? There are two answers: First, Pharaoh, in his wickedness, did terrible things to the Jews unjustifiably, so it was necessary [for God] to prevent him from becoming remorseful and then changing his behavior ... Secondly, only the second half of the [ten] plagues were brought upon Egypt due to Pharaoh's transgressions, as the Torah states, "And Pharaoh's heart was hardened," and "Pharaoh hardened his heart." He did not want to send the Jews out of Egypt for the glory of God, but when the plagues increased and he was worn out from withstanding them, his heart softened and he decided to send them out because of the severity of the plagues themselves, but not in order to do the will of God. Therefore, God hardened his heart in order to strengthen Pharaoh's resolve [not to send out the Jews] so that His Name would be declared [throughout the world]...

והנה פירשו בשאלה אשר ישאלו הכל, אם השם הקשה את לבו מה פשעו, ויש בו שני טעמים ושניהם אמת - האחד, כי פרעה ברשעו אשר עשה לישראל רעות גדולות חנם, נתחייב למנוע ממנו דרכי תשובה...

והטעם השני, כי היו חצי המכות עליו בפשעו, כי לא נאמר בהן רק ויחזק לב פרעה (להלן פסוק יג, כב, ח טו), וכבד פרעה את לבו (להלן ח כח, ט ז) הנה לא רצה לשלחם לכבוד השם, אבל כאשר גברו המכות עליו ונלאה לסבול אותם, רך לבו והיה נמלך לשלחם מכובד המכות, לא לעשות רצון בוראו ואז הקשה השם את רוחו ואמץ את לבבו למען ספר שמו...

